

Oorlog en bevrijding

Razzia van Rotterdam

In de Tweede Wereldoorlog hield de Duitse bezetter regelmatig razzia's. Een razzia was een driefflacht. Tijdens zo'n driefflacht werden groepen mensen bij elkaar gedreven en gearresteerd. Van te voren wist je nooit waar en wanneer zo'n klopjacht gehouden werd. Het Duitse leger hield vaak razzia's. Daarom vonden mensen het vaak al eng om gewoon op straat te lopen.

In Rotterdam vond op 10 en 11 november een grote razzia plaats, de Razzia van Rotterdam. Hierbij zijn ongeveer 50.000 Rotterdammers van 17 tot 40 jaar oud opgepakt en naar De Kuip gebracht.

Van deze groep moesten 20.000 mannen te voet naar Utrecht lopen. Nog eens 20.000 werden aan boord van een Rijnaak gebracht en de rest reisde per trein naar hun eindbestemming. Na de oorlog werd bekend dat zo'n 10.000 Rotterdamse mannen in het oosten van Nederland moesten werken. Alle andere mannen werden naar 'Arbeitslager' in Duitsland gebracht.

Hongertochten

De winter van 1944-1945 staat bekend als de Hongerwinter. Vooral in het westen van Nederland leden veel mensen honger. Er waren wel gaarkeukens, waar je met een bonnenkaart eten kon krijgen. Meestal een pannetje waterige soep of soep van aardappelschillen. Daarvoor moest je uren in de bijtende kou staan.

Uiteindelijk was het eten in de gaarkeukens ook op. Dan fietsten of liepen veel mensen naar het oosten of noorden. Ze wilden bij boeren geld of sieraden ruilen voor eten. Vaak namen vrouwen hun kinderen mee, die soms dagen zonder schoenen moesten lopen. Zulke tochten noemt men hongertochten.

Herdenkingsmonument

Het Comité Herdenking 4e mei organiseert elk jaar een kranslegging bij het Herdenkingsmonument aan de Cranendonckweg in Oud IJsselmonde ter herdenking van hen die vielen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) wilde IJsselmonde een monument. Om de slachtoffers van de oorlog te herdenken, maar ook om de bevrijding te vieren. Beeldhouwer P.B. van den Eynde kreeg de opdracht een beeld te maken. Op 4 mei 1949 was het Herdenkingsmonument IJsselmonde klaar en werd het aan de Bovenstraat geplaatst.

Bij het ontwerpen van dit monument wilde de kunstenaar aandacht geven aan onderdrukking én bevrijding. Twee begrippen die eigenlijk niet goed samengaan. Toch is dat gelukt. Het beeld toont een vrouw als heerseres. Zij symboliseert de goede eigenschappen van de mens. Met haar linkerarm duwt zij het kwaad weg (onderdrukking) en op haar opgeheven rechterarm zit een vogel (bevrijding).

Op de zuil van het monument is de tekst '1940-1945' aangebracht. Op het linker blok staat het volgende:

Toen de beeldhouwer P.B. v.d. Eynde de opdracht kreeg om voor IJsselmonde een bevrijdingsbeeld te maken, heeft hij zich laten leiden door het gevoel dat er zowel aandacht besteed moest worden aan de tijd van verdrukking, als aan de bevrijdingsgedachte. Hij heeft deze twee begrippen samengebracht in een gebonden voorstelling, waarbij de vrouwenfiguur als heerseres is voorgesteld en symbool is van de beste elementen die in ons volk leven. Zij drukt met de linkerarm het kwaad terneer en op de geheven rechterarm is in de vorm van een vogel de vlucht naar bevrijding gesymboliseerd.

In een strenge opvatting is er naar gestreefd, het monument een statische werking te geven, welke bereikt is door een sterke frontale opvatting van het geheel. Hiertoe is de vlakke achterwand het steunende element. De figuur, gezien tegen deze wand krijgt hierdoor het onverzettelijke, wat haar kracht geeft met ingehouden waardige gebaren tot uitdrukking te brengen dat als het hoogste beschouwd moet worden, wat in ons volk leeft.

De kop is ernstig en bewust van haar dienende taak. Het krachtig voorwaarts gaan, de wil om dit aan de komende geslachten over te dragen en de beschouwelijke rust vraagt: "*Wijdt dan het diepst van uw gedachten aan hen die voor uw vrijheid alles gaven*"

Herdenkingsmonument verplaatst

Het beeld stond tot 1967 aan de Bovenstraat. Daarna is het verplaatst naar de hoek van de Cranendonckweg en de Kasteelweg. Elk jaar organiseert het Comité Herdenking 4e mei daar een kranslegging om de slachtoffers van de oorlog te herdenken én de bevrijding te vieren. Precies zoals beeldhouwer Van den Eynde graag zou willen.

Uitbreiding herdenkingsmonument

In 2003 zijn twee zwerfkeien bij het monument geplaatst. De ene steen is voor oud-Indiëgangers. En dan speciaal voor drie mannen uit IJsselmonde die in het voormalig Nederlands-Indië om het leven kwamen. Door hun namen op de zwerfkei te vermelden, zijn zij toch symbolisch weer terug op hun geboortegrond.

De tweede steen is bedoeld voor mensen die omkwamen door geweld. Ook die steen heeft een tekst: 'Ter eerbiedige nagedachtenis aan de slachtoffers van oorlogsgeweld, zinloos geweld en rassenhaat en hen die hun leven gaven tijdens de uitvoering van hun opdracht tot herstel van orde en vrede'.

Kerk 'Vrede en Verzoening', het 'Verborgen' oorlogsmonument

Op de hoek van de Bandeloodijk en de Reyerdijk staat sinds de jaren vijftig een rooms-katholieke kerk. Hierin huist de parochie Emmaüsgangers. De kerk is ontworpen als gebedshuis én oorlogsmonument. De kerk bevat twee oorlogsmonumenten: de ramen van het kerkgebouw die het verhaal vertellen van het bombardement van Rotterdam op 14 mei 1940 en in de kerk het kunstwerk van de Amsterdamse kunstenaar Willem Thijs dat ook herinnert aan het bombardement. Doordat Willem kruisen op een bepaalde manier gerangschikt heeft, zie je in de lege ruimtes ertussen swastika's, het symbool van de Duitse bezetter.

De ramen

De ramen vertellen, als een stripverhaal, het afschuwelijke bombardement van 14 mei 1940, maar ook hoe het leven toch weer sterker bleek dan de dood. De eerste twee ramen worden in beslag genomen door een uiteenspattende vuurbol en een wegvlochtende man en vrouw. In het derde raam zie je de dood: een gekruisigde. Bij het vierde raam zie je heel voorzichtig het leven weer terugkeren om uiteindelijk in het laatste raam de geboorte van nieuw leven mogelijk te maken.

De ramen overstijgen die ene afschuwelijke oorlog, ze vertellen het verhaal van alle oorlogen, van alle bombardementen waar ook ter wereld. Natuurlijk ook het verhaal van het bombardement van 14 mei 1940, maar heel nadrukkelijk ook de vergeten, de onbekende, de óntkende oorlogen, bombardementen, de plat gebrande of kapot geschoten steden en dorpen waar ook ter wereld. Het vertelt zelfs het verhaal van de Twin Towers! Zo zijn de ramen een uniek monument voor IJsselmonde, voor Urbi et Orbi!

Een teken aan de wand!

Eind zestiger jaren bedacht Willem Thijs, een kunstenaar uit Amsterdam, een gedenkteken, een teken aan de wand, ter herinnering aan de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en in het bijzonder voor die van het bombardement van Rotterdam. De gedachten van de kunstenaar gingen uit naar een oorlogskerkhof, een massagraf.

Zó kwam hij op het idee om 14 houten kruisen aan te brengen tegen een betonzuil. Door ook nog eens een aantal kruisen uit te hakken en ze op een bepaalde wijze te groeperen ontstonden er op het beton, dat niet was uitgehakt, hakenkruisen of gedeelten daarvan, zo ook tussen de houten kruisen. De Swastika zag de kunstenaar, sinds de tweede wereldoorlog, als een symbool voor al het kwade in de mens. Op deze wijze werd de betonnen wand meer dan alleen een gedenkteken ter herinnering aan die ene oorlog.

Maar er is nog een kruis, een gouden kruis! In de lente van 2003 door Willem Thijs opnieuw verguld met 18 karaats bladgoud. Dat kruis staat symbool voor nieuw leven: verrijzenis.

Een openbaar gedenkteken is het nooit geworden. Daar zijn een aantal redenen voor aan te geven. De belangrijkste is ongetwijfeld de plaats, de binnenzijde van de kerk.

Enkel de hoeksteen aan de buitenkant, bij de ingang aan de Bandeloodijk, waarop te lezen staat: Deze steen werd gelegd ter gedachtenis aan hen die sneuvelden tussen mei 40 en mei 45 doet 'iets' vermoeden. Alvorens die steen definitief werd geplaatst konden mensen namen aandragen van Duitse én Nederlandse oorlogsslachtoffers. De lijst met die namen zit voor de 'eeuwigheid' in een loden koker áchter die steen.

Op 4 mei luiden 's avonds de klokken van de kerk ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de 2e wereldoorlog, maar ook voor de slachtoffers van oorlog en geweld waar en wanneer dan ook.

